

BS/81/2009

**RZĄD TADEUSZA MAZOWIECKIEGO –
OCENY PO DWUDZIESTU LATACH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Wkrótce minie dwudziesta rocznica powołania rządu, na czele którego stanął Tadeusz Mazowiecki – pierwszy w naszej części Europy niekomunistyczny premier. Z utworzeniem tego gabinetu i z osobą jego szefa społeczeństwo wiązało ogromne nadzieje. Żaden z kolejnych rządów ostatniego dwudziestolecia nie był witany przez Polaków równie entuzjastycznie. We wrześniu 1989 roku respondenci niemal powszechnie (82% wskazań) zadeklarowali zadowolenie z tego, że prezesem Rady Ministrów został Tadeusz Mazowiecki. Tyle samo osób wyraziło wiarę, że w wyniku działań jego rządu sytuacja w kraju się polepszy. Nadzieje, jakie łączono z gabinetem Tadeusza Mazowieckiego, dotyczyły przede wszystkim przezwyciężenia kryzysu gospodarczego i poprawy warunków życia ludzi¹.

OCENY DZIAŁAŃ RZĄDU TADEUSZA MAZOWIECKIEGO

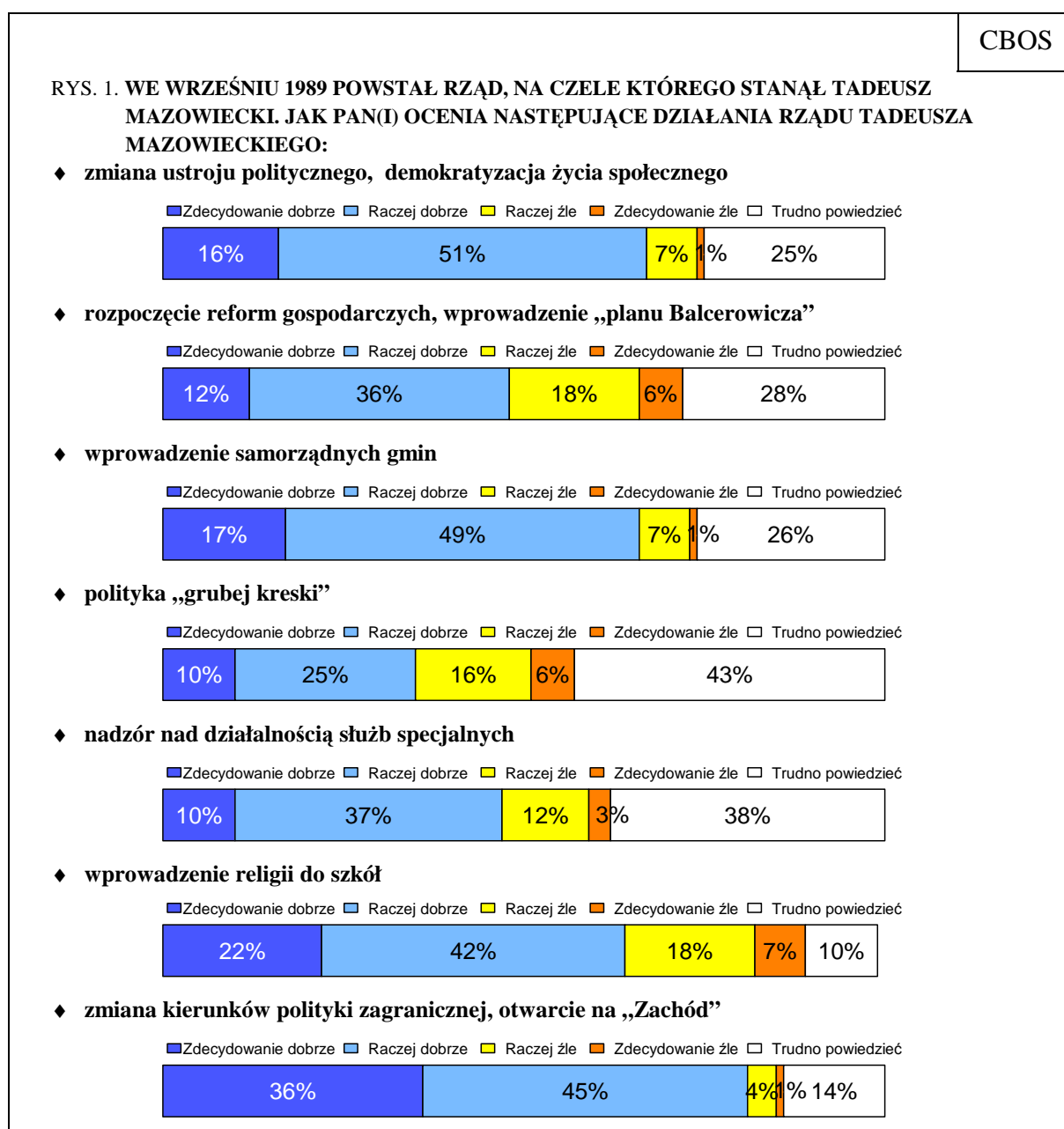
Z perspektywy ostatniego dwudziestolecia bilans pierwszego niekomunistycznego rządu wypada – w ocenie społecznej – korzystnie². Mimo że oczekiwania związane z gabinetem Tadeusza Mazowieckiego odnosiły się głównie do ekonomicznego wymiaru życia, po latach doceniane są przede wszystkim jego zasługi dla reorientacji polskiej polityki zagranicznej i przemian ustrojowych w Polsce. Ogromna większość Polaków (81%) do sukcesów tego rządu zalicza zmianę kierunków polskiej polityki zagranicznej i otwarcie na „Zachód”. Dwie trzecie badanych docenia tę ekipę za zmianę ustroju politycznego i demokratyzację życia społecznego (67%) oraz za reformę samorządową – wprowadzenie samorządnych gmin (66%). Co ciekawe, mimo licznych kontrowersji, jakie wzbudziło przeniesienie lekcji religii z sal katechetycznych do szkół, po latach decyzja ta oceniana jest na ogół pozytywnie (popiera ją 64% badanych).

Nieco mniej jednoznaczne są opinie na temat zainicjowanych przez rząd Tadeusza Mazowieckiego reform gospodarczych. Także i w tej sferze działania jego gabinetu oceniane

¹ Więcej na ten temat w komunikacie CBOS „Opinie o powołaniu rządu T. Mazowieckiego”, wrzesień 1989.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (228) przeprowadzono w dniach 7–13 maja 2009 roku na liczącej 1078 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

są jednak w przeważającej mierze pozytywnie. Prawie połowa badanych (48%) zalicza do zasług gabinetu Tadeusza Mazowieckiego wprowadzenie „planu Balcerowicza” i rozpoczęcie przekształceń ekonomicznych. Krytyczne opinie o polityce gospodarczej tego rządu ma niespełna co czwarta osoba (24%). Mimo że działania gabinetu Tadeusza Mazowieckiego w sferze gospodarki budzą więcej kontrowersji niż zainicjowane wówczas zmiany polityczne, poziom poparcia dla przemian ekonomicznych zapoczątkowanych przez ówczesny rząd należy uznać za wysoki.

Najwięcej problemów sprawiają po latach oceny działań rządu Tadeusza Mazowieckiego w takich sferach jak: nadzór nad działalnością służb specjalnych oraz polityka

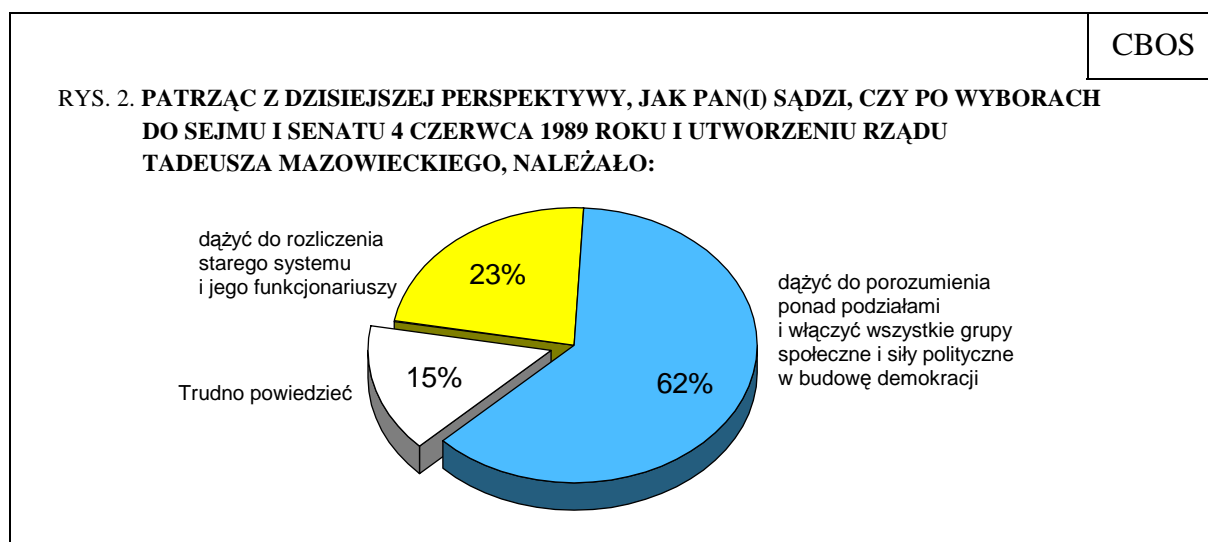
wobec PRL-u i jego funkcjonariuszy. Wydaje się, że kwestie te – choć ciągle żywe w dyskusjach politycznych i historycznych – pozostają poza sferą zainteresowania przeciętnego Polaka, a dla młodych ludzi stanowią odległą przeszłość, która nie ma odniesienia do dzisiejszej sytuacji. Osoby, które mają wyrobioną opinię na temat sposobu nadzorowania przez rząd Tadeusza Mazowieckiego działalności służb specjalnych, zdecydowanie częściej oceniają go pozytywnie (47% ogółu badanych) niż negatywnie (15%). Więcej kontrowersji budzi polityka „grubej kreski” – jednak także i w tym przypadku opinie aprobujące (35%) przeważają nad krytycznymi (22%).

Oceny działalności gabinetu Tadeusza Mazowieckiego zależą do pewnego stopnia od orientacji politycznej badanych – obecnej i deklarowanej przed rokiem 1989. Niezależnie od opcji politycznej rząd premiera Mazowieckiego chwalony jest przede wszystkim za otwarcie na „Zachód” oraz zmianę ustroju politycznego i demokratyzację życia społecznego. Co ciekawe, orientacja polityczna nie różnicuje w sposób znaczący ocen sposobu sprawowania przez rząd Mazowieckiego nadzoru nad służbami specjalnymi. Osoby deklarujące przynależność do „Solidarności” przed rokiem 1989 oraz badani określający swoje obecne poglądy polityczne jako prawicowe nieco częściej niż byli członkowie PZPR oraz badani o orientacji lewicowej doceniają takie działania tego rządu, jak: zapoczątkowanie reform gospodarczych, wprowadzenie samorządnych gmin, a przede wszystkim przeniesienie lekcji religii do szkół. Z kolei dawni członkowie PZPR i badani identyfikujący się obecnie z lewicą zdecydowanie częściej dobrze oceniają politykę „grubej kreski”.

W elektoratach partyjnych kontrowersje budzi przede wszystkim kwestia wprowadzenia religii do szkół i polityka „grubej kreski”. Z przeniesienia lekcji religii do szkół zadowoleni są przede wszystkim zwolennicy PiS (80%), rzadziej zaś sympatycy PSL (56%) i PO (55%). Elektorat SLD jest w tej kwestii podzielony: 47% zadeklarowanych wyborców ocenia tę decyzję pozytywnie i niemal tyle samo (49%) negatywnie. Jeszcze większe różnice zdań wywołuje polityka „grubej kreski”. Ogromne kontrowersje z tym związane pokazują, że kwestia oceny PRL-u i rozliczeń tego okresu ma nadal istotne znaczenie dla ukształtowania w Polsce tożsamości politycznej i partyjnej. Decyzję o „odkreśleniu przeszłości grubą linią” pozytywnie ocenia zdecydowana większość zwolenników SLD (75%) i co drugi sympatyk PO (51%). Krytyczni wobec polityki „grubej kreski” są zadeklarowani wyborcy PiS (50% ocenia ją negatywnie, 25% pozytywnie). Z kolei przeważająca część sympatyków PSL (47%) nie ma w tej kwestii jednoznacznej opinii, natomiast pozostali raczej aprobują „grubą kreskę” (34%), niż ją potępiają (19%).

ROZLICZENIA PRL-U I „GRUBA KRESKA”

„Gruba kreska” (niezależnie od tego, jakie znaczenie nadawał temu określeniu sam Tadeusz Mazowiecki) stała się symbolem zaniechań w sferze rozrachunków z PRL-em i jego funkcjonariuszami, a brak dekomunizacji jest jednym z wciąż powracających w dyskusjach historycznych i politycznych zarzutów pod adresem pierwszych rządów III Rzeczypospolitej. Zarzuty te nie znajdują jednak – jak się okazuje – dużego oddźwięku w społeczeństwie. Z perspektywy ostatniego dwudziestolecia Polacy oceniają, że decyzja o powstrzymaniu się od rozliczeń była słuszna. Niemal dwie trzecie badanych (62%) uważa, że po wyborach 1989 roku i utworzeniu rządu Tadeusza Mazowieckiego należało dążyć do porozumienia ponad podziałami i włączyć wszystkie grupy społeczne i siły polityczne w budowę demokracji. Tylko mniej niż co czwarta osoba (23%) sądzi, że należało wówczas doprowadzić do rozliczenia starego systemu i jego funkcjonariuszy.

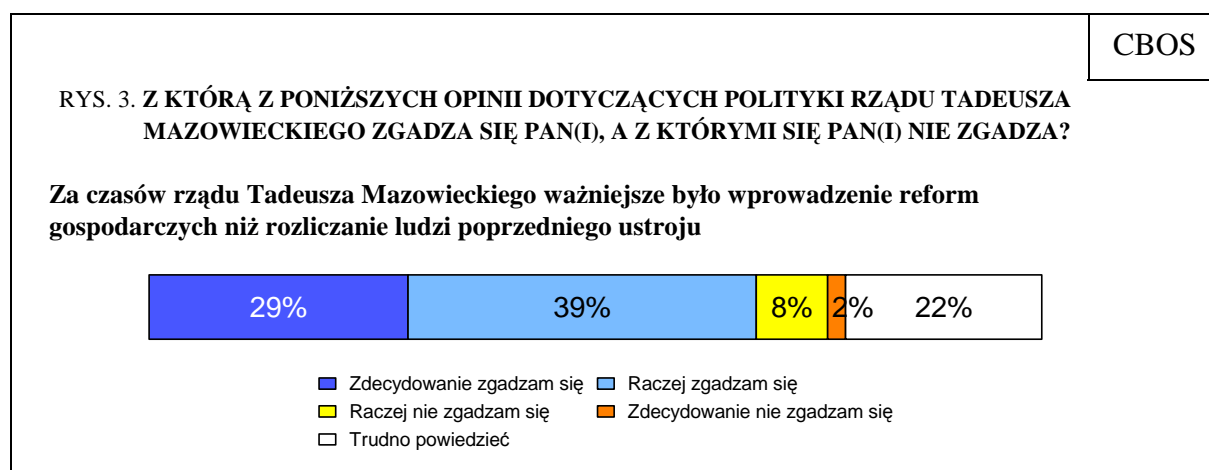
Na zróżnicowanie opinii w tej kwestii wpływają do pewnego stopnia ówczesne, a także obecne afiliacje polityczne i partyjne badanych. O potrzebie rozliczenia starego systemu i jego funkcjonariuszy po przejściu władzy przez rząd Tadeusza Mazowieckiego częściej mówią osoby należące przed 1989 rokiem do „Solidarności” (29%) niż byli członkowie PZPR (19%), częściej też badani o orientacji prawicowej (34%) niż identyfikujący się obecnie z lewicą (10%). W elektoratach partyjnych przekonanie, że u progu przemian ustrojowych rozrachunek z PRL-em był ważniejszy niż budowanie porozumienia ponad podziałami, podzielają głównie sympatycy PiS. Mimo tych zróżnicowań, także w grupach, w których jest najwięcej zwolenników rozliczeń, przeważa przekonanie, że

polityka ówczesnych władz powinna była służyć włączeniu wszystkich sił społecznych i politycznych w budowę demokracji.

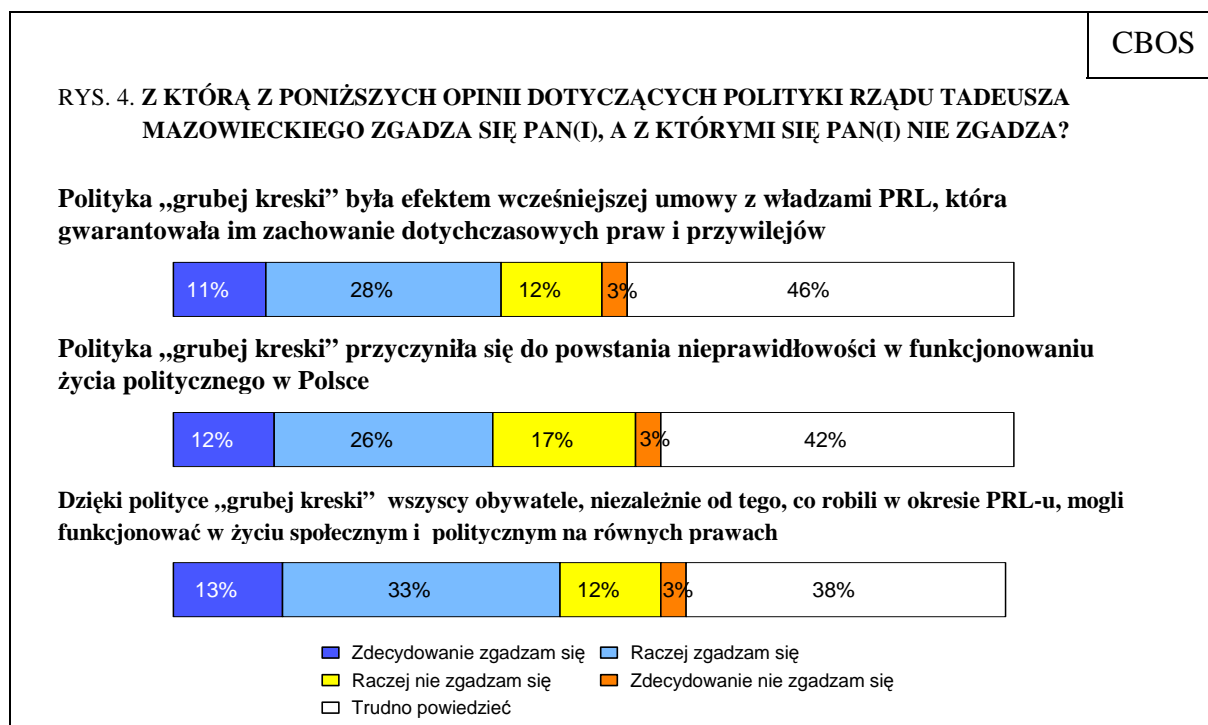
Tabela 1

Zdeklarowani wyborcy	Patrząc z dzisiejszej perspektywy, jak Pan(i) sądzi, czy po wyborach do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 roku i utworzeniu rządu Tadeusza Mazowieckiego, należało:		
	dążyć do porozumienia ponad podziałami i włączyć wszystkie grupy społeczne i siły polityczne w budowę demokracji	dążyć do rozliczenia starego systemu i jego funkcjonariuszy	Trudno powiedzieć
	w procentach		
SLD	84	12	4
PSL	78	13	9
PO	64	26	10
PiS	55	40	5

Jednym z argumentów przeciwników rozliczeń było przekonanie, że w początkowym okresie transformacji priorytetem powinna być naprawa gospodarki. Jak wspomnieliśmy, było to zgodne także z oczekiwaniami społecznymi kierowanymi pod adresem rządu Tadeusza Mazowieckiego. Po dwudziestu latach od momentu rozpoczęcia przemian opinia publiczna podtrzymuje ten pogląd. Zdecydowana większość badanych (68%) zgadza się bowiem z opinią, że za czasów ówczesnego rządu ważniejsze było wprowadzenie reform gospodarczych niż rozliczanie ludzi starego systemu. Pogląd ten zdecydowanie przeważa zarówno wśród byłych członków PZPR (86%), jak i wśród respondentów należących przed rokiem 1989 do „Solidarności” (76%), zarówno wśród badanych deklarujących obecnie lewicowe poglądy polityczne (79%), jak i wśród osób o orientacji prawicowej (75%). Dominuje on także w elektoratach wszystkich partii politycznych cieszących się obecnie największym poparciem społecznym.

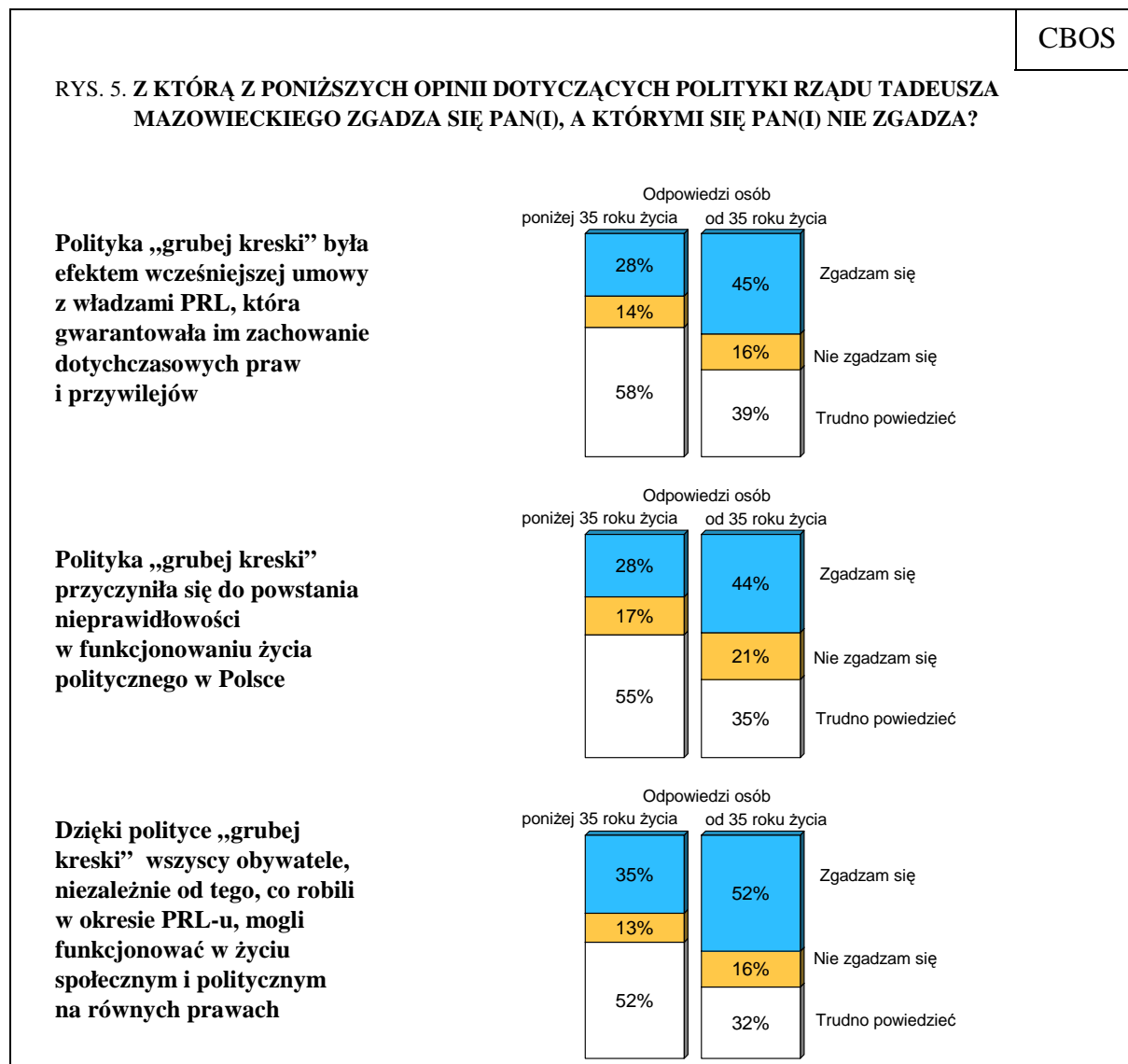

Ogromnych trudności nastęrcza badanym ocena przyczyn i skutków polityki „grubej kreski” (na co wskazuje bardzo wysoki odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć” w pytaniach dotyczących tych kwestii). Tylko po części wynika to ze znaczącego udziału w naszej próbie osób, które nie mogą pamiętać lub słabo pamiętają początkowy etap transformacji ustrojowej w Polsce i które być może w ogóle nie wiedzą, czym była „gruba kreska”. Okazuje się, że także ankietowani, którzy ze względu na wiek byli – jak się wydaje – świadomi przemian zachodzących w kraju, w dużej mierze nie mają określonych poglądów na temat polityki „grubej kreski”. Wśród ogółu badanych – zarówno młodszych, jak i starszych – przeważa opinia, że polityka „grubej kreski” była efektem wcześniejszej umowy z władzami PRL (39% wskazań). W opinii blisko połowy respondentów (46%), dzięki polityce „grubej kreski” wszyscy obywatele, niezależnie od tego, co robili w okresie PRL-u, mogli funkcjonować w życiu społecznym i politycznym na równych prawach. Zarazem jednak znaczna grupa ankietowanych (38%) zgadza się z opinią, że polityka „grubej kreski” przyczyniła się do powstania nieprawidłowości w funkcjonowaniu życia politycznego w Polsce.

Wyniki badania wskazują na pewną niespójność postaw Polaków wobec rozliczeń z przeszłością. Z jednej strony – rozumieją i podzielają motywy, którymi kierował się Tadeusz Mazowiecki rezygnując z dekomunizacji, z drugiej jednak strony – znaczna część osób skłonna jest dostrzegać negatywne skutki polityki „grubej kreski” dla polskiego życia

politycznego. Po części może to wynikać stąd, że termin „gruba kreska” obciążony jest dla wielu osób negatywnymi konotacjami i może kojarzyć się ze słabością i polityką zbyt daleko idących ustępstw wobec władz *ancien régime*’u.

Jak już wcześniej stwierdziliśmy, nie bez znaczenia dla postrzegania polityki „grubej kreski” są orientacje polityczne badanych – obecne i deklarowane przed rokiem 1989. Przy czym sposób rozumienia przyczyn i skutków „grubej kreski” wydaje się w większym stopniu określony przez obecne sympatie polityczne i partyjne niż przez afiliacje z przeszłości. Choć osoby deklarujące przynależność do „Solidarności” przed rokiem 1989 częściej niż byli członkowie PZPR postrzegają „grubą kreskę” jako efekt umowy z władzami PRL (odpowiednio 48% i 39%), jedni i drudzy niemal równie często skłonni są dostrzegać jej

negatywne skutki dla życia politycznego w Polsce (odpowiednio 50% i 47%). Silniej na zróżnicowanie opinii w tych kwestiach wpływają deklarowane poglądy polityczne. O tym, że „gruba kreska” była wynikiem porozumienia z władzami PRL, przekonanych jest 59% badanych identyfikujących się z prawicą, podczas gdy badani o orientacji lewicowej niemal równie często zgadzają się z tą opinią (30%), co ją kwestionują (27%). Pogląd, że „gruba kreska” przyczyniła się do powstania nieprawidłowości w funkcjonowaniu życia politycznego w Polsce, jest bliski ponad połowie badanych o orientacji prawicowej (55%), odrzuca go natomiast przeważająca część osób deklarujących lewicowe poglądy polityczne (37% wobec 30% akceptujących tę opinię). Opinia, że „gruba kreska” była efektem umowy z ówczesnymi władzami, przeważa w elektoratach wszystkich głównych partii politycznych, choć szczególnie wielu zwolenników znajduje ona wśród sympatyków PSL i PiS. Najczęściej polemizują z nią natomiast zdeklarowani wyborcy SLD. Zwolennicy tego ugrupowania najczęściej nie zgadzają się też ze stwierdzeniem, że „gruba kreska” przyczyniła się do pogorszenia jakości życia politycznego w Polsce.

Tabela 2

Zdeklarowani wyborcy	Z którą z poniższych opinii dotyczących polityki rządu Tadeusza Mazowieckiego zgadza się Pan(i), a z którymi się Pan(i) nie zgadza? Polityka „grubej kreski” była efektem wcześniejszej umowy z władzami PRL, która gwarantowała im zachowanie dotychczasowych praw i przywilejów		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PSL	62	4	35
PiS	62	5	33
PO	44	23	33
SLD	44	31	25

Tabela 3

Zdeklarowani wyborcy	Z którą z poniższych opinii dotyczących polityki rządu Tadeusza Mazowieckiego zgadza się Pan(i), a z którymi się Pan(i) nie zgadza? Polityka „grubej kreski” przyczyniła się do powstania nieprawidłowości w funkcjonowaniu życia politycznego w Polsce		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PSL	53	17	30
PiS	50	23	27
PO	43	25	32
SLD	40	46	14

Z dwudziestoletniej już perspektywy bilans rządu Tadeusza Mazowieckiego wypada korzystnie. Szczególne uznanie budzą dziś zapoczątkowane wówczas przemiany polityczne oraz reorientacja polskiej polityki zagranicznej. Także zaproponowana przez Tadeusza Mazowieckiego filozofia zmiany systemowej, polegająca na włączeniu wszystkich sił politycznych w budowę demokracji, jest oceniana na ogół jako właściwe posunięcie. Niemniej jednak polityka „grubej kreski” nadal budzi kontrowersje i do dzisiaj jest elementem konstruowania tożsamości politycznej.

Opracowała
Beata ROGUSKA

Tabela 1

		We wrześniu 1989 powstał rząd, na czele którego stanął Tadeusz Mazowiecki. Jak Pan(i) ocenia następujące działania rządu Tadeusza Mazowieckiego: rozpoczęcie reform gospodarczych, wprowadzenie „planu Balcerowicza”			Liczba osób
		Dobrze	Źle	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		48	24	28	1072
Płeć	Mężczyźni	53	26	21	511
	Kobiety	44	21	35	561
Wiek	18-24 lata	32	12	55	144
	25-34	44	15	41	201
	35-44	56	23	21	179
	45-54	58	28	14	187
	55-64	48	31	21	177
	65 lat i więcej	48	29	23	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	39	30	31	401
	Miasto do 20 tys.	51	21	28	144
	20-100 tys.	45	20	35	206
	101-500 tys.	56	22	22	174
	501 tys. i więcej mieszk.	65	15	20	146
Wykształcenie	Podstawowe	35	28	36	271
	Zasadnicze zawodowe	45	31	24	273
	Średnie	53	19	27	366
	Wyższe	64	11	25	161
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	65	13	22	90
	Średni personel, technicy	75	16	9	43
	Pracownicy adm.-biurowi	67	9	24	56
	Pracownicy usług	43	19	38	88
	Robotnicy wykwalifikowani	58	21	21	106
	Robotnicy niewykwalifik.	37	31	32	58
	Rolnicy	34	38	28	57
Pracujący na własny rach.	58	13	30	47	
Bierni zawodowo	Renciści	47	28	25	74
	Emeryci	47	30	23	244
	Uczniowie i studenci	38	11	51	98
	Bezrobotni	31	37	32	65
	Gospodynie domowe i inni	33	29	38	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	65	13	23	146
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	69	18	12	56
	sekt. pryw. poza rolnict.	49	20	31	270
	prywatnym gosp. rolnym	36	33	30	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	35	31	35	220
	501-750	44	25	31	176
	751-1000	49	26	25	199
	1001-1500	57	21	23	158
	Powyżej 1500 zł	66	17	17	137
Ocena własnych war. mater.	Źle	36	31	32	171
	Średnie	44	26	30	495
	Dobre	58	17	25	405
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	46	31	23	80
	Raz w tygodniu	46	24	29	515
	1-2 razy w miesiącu	44	21	35	172
	Kilka razy w roku	54	21	25	189
	W ogóle nie uczestniczy	56	20	24	116
Poglądy polityczne	Lewica	53	27	20	137
	Centrum	50	25	24	308
	Prawica	62	21	17	356
	Trudno powiedzieć	26	22	52	271

Tabela 2

		We wrześniu 1989 powstał rząd, na czele którego stanął Tadeusz Mazowiecki. Jak Pan(i) ocenia następujące działania rządu Tadeusza Mazowieckiego: politykę „grubej kreski”			Liczba osób
		Dobrze %	Źle %	Trudno powiedzieć %	
Ogółem		35	22	43	1070
Płeć	Mężczyźni	39	23	38	510
	Kobiety	31	20	48	561
Wiek	18-24 lata	20	11	69	144
	25-34	32	13	55	201
	35-44	36	17	47	178
	45-54	40	33	27	187
	55-64	39	25	36	178
	65 lat i więcej	40	30	31	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	32	19	49	399
	Miasto do 20 tys.	36	19	45	144
	20-100 tys.	36	22	42	206
	101-500 tys.	38	22	40	175
	501 tys. i więcej mieszk.	36	33	31	145
Wykształcenie	Podstawowe	31	20	49	271
	Zasadnicze zawodowe	31	23	46	272
	Średnie	37	21	41	366
	Wyższe	42	25	33	161
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	46	18	36	91
	Średni personel, technicy	39	25	36	43
	Pracownicy adm.-biurowi	46	18	36	56
	Pracownicy usług	29	14	57	88
	Robotnicy wykwalifikowani	40	24	36	106
	Robotnicy niewykwalifik.	29	29	42	58
	Rolnicy	30	22	48	57
	Pracujący na własny rach.	42	13	44	47
Bierni zawodowo	Renciści	33	33	34	73
	Emeryci	41	26	33	243
	Uczniowie i studenci	20	12	68	98
	Bezrobotni	22	22	56	64
	Gospodynie domowe i inni	21	23	56	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	36	26	38	146
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	42	26	31	56
	sekt. pryw. poza rolnict.	37	16	47	271
	prywatnym gosp. rolnym	28	19	54	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	26	17	57	219
	501-750	29	27	44	176
	751-1000	38	22	40	199
	1001-1500	42	20	38	158
	Powyżej 1500 zł	45	27	28	136
Ocena własnych war. mater.	Źłe	24	31	45	170
	Średnie	36	20	44	494
	Dobre	38	20	42	406
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	30	36	80
	Raz w tygodniu	34	23	43	513
	1-2 razy w miesiącu	30	20	49	172
	Kilka razy w roku	38	16	46	189
	W ogóle nie uczestniczy	41	22	37	116
Poglądy polityczne	Lewica	49	16	35	138
	Centrum	40	18	41	308
	Prawica	38	35	27	355
	Trudno powiedzieć	18	11	71	270

Tabela 3

		We wrześniu 1989 powstał rząd, na czele którego stanął Tadeusz Mazowiecki. Jak Pan(i) ocenia następujące działania rządu Tadeusza Mazowieckiego: wprowadzenie religii do szkół			Liczba osób
		Dobrze %	Źle %	Trudno powiedzieć %	
Ogółem		64	25	10	1074
Płeć	Mężczyźni	62	27	11	510
	Kobiety	66	24	10	564
Wiek	18-24 lata	63	19	18	143
	25-34	58	25	17	203
	35-44	62	30	8	179
	45-54	58	37	5	187
	55-64	68	25	6	178
	65 lat i więcej	77	14	8	184
Miejsce zamieszkania	Wieś	72	17	11	403
	Miasto do 20 tys.	58	30	12	144
	20-100 tys.	65	26	9	206
	101-500 tys.	54	35	11	174
	501 tys. i więcej mieszk.	63	30	7	146
Wykształcenie	Podstawowe	75	15	10	272
	Zasadnicze zawodowe	67	21	11	273
	Średnie	61	30	9	367
	Wyższe	49	39	11	161
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	49	43	8	91
	Średni personel, technicy	52	37	11	43
	Pracownicy adm.-biurowi	66	29	5	56
	Pracownicy usług	54	39	7	88
	Robotnicy wykwalifikowani	69	22	8	106
	Robotnicy niewykwalifik.	67	13	20	58
	Rolnicy	72	14	14	57
	Pracujący na własny rach.	59	37	5	47
Bierni zawodowo	Renciści	78	14	8	74
	Emeryci	71	21	9	244
	Uczniowie i studenci	66	18	16	97
	Bezrobotni	53	27	21	65
	Gospodynie domowe i inni	64	28	8	48
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	54	37	9	146
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	55	33	12	56
	sekt. pryw. poza rolnict.	61	31	8	271
	prywatnym gosp. rolnym	74	12	14	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	65	23	11	220
	501-750	70	22	8	176
	751-1000	70	21	9	199
	1001-1500	58	30	12	158
	Powyżej 1500 zł	54	40	6	136
Ocena własnych war. mater.	Źłe	65	25	10	171
	Średnie	65	25	10	496
	Dobre	63	26	11	406
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	90	7	3	80
	Raz w tygodniu	72	17	12	517
	1-2 razy w miesiącu	60	28	13	172
	Kilka razy w roku	52	37	11	189
	W ogóle nie uczestniczy	42	53	5	115
Poglądy polityczne	Lewica	46	47	6	138
	Centrum	64	25	11	308
	Prawica	69	24	7	356
	Trudno powiedzieć	67	16	17	272

Tabela 4

		Patrząc z dzisiejszej perspektywy, jak Pan(i) sądzi, czy po wyborach do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 roku i utworzeniu rządu Tadeusza Mazowieckiego, należało:			Liczba osób
		dążyć do porozumienia ponad podziałami i włączyć wszystkie grupy społeczne i siły polityczne w budowę demokracji	dążyć do rozliczenia starego systemu i jego funkcjonariuszy	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		62	23	15	1069
Płeć	Mężczyźni	64	24	12	510
	Kobiety	60	21	18	559
Wiek	18-24 lata	57	18	25	142
	25-34	59	21	20	201
	35-44	64	24	12	180
	45-54	63	30	7	186
	55-64	65	22	13	178
	65 lat i więcej	62	21	16	182
Miejsce zamieszkania	Wieś	59	21	20	401
	Miasto do 20 tys.	69	18	13	144
	20-100 tys.	63	23	14	206
	101-500 tys.	67	20	13	172
	501 tys. i więcej mieszk.	56	35	8	146
Wykształcenie	Podstawowe	58	17	25	270
	Zasadnicze zawodowe	62	24	14	273
	Średnie	64	24	13	366
	Wyższe	64	28	8	161
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	62	33	5	90
	Średni personel, technicy	69	26	6	43
	Pracownicy adm.-biurowi	65	23	12	55
	Pracownicy usług	67	20	13	89
	Robotnicy wykwalifikowani	64	25	11	106
	Robotnicy niewykwalifik.	47	28	25	58
	Rolnicy	61	25	14	57
	Pracujący na własny rach.	62	18	21	47
Bierni zawodowo	Renciści	59	26	14	73
	Emeryci	65	21	15	243
	Uczniowie i studenci	57	19	24	96
	Bezrobotni	60	16	25	65
	Gospodynie domowe i inni	61	21	19	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	67	22	11	145
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	52	39	9	55
	sekt. pryw. poza rolnict.	64	22	14	271
	prywatnym gosp. rolnym	58	25	18	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	61	21	18	220
	501-750	67	16	17	174
	751-1000	66	24	10	198
	1001-1500	61	25	14	160
	Powyżej 1500 zł	68	25	7	136
Ocena własnych war. mater.	Złe	62	23	15	170
	Średnie	63	20	17	490
	Dobre	61	26	13	409
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	56	32	12	79
	Raz w tygodniu	63	23	14	514
	1-2 razy w miesiącu	56	21	23	173
	Kilka razy w roku	66	19	15	189
	W ogóle nie uczestniczy	61	27	11	114
Poglądy polityczne	Lewica	83	10	7	137
	Centrum	65	19	16	308
	Prawica	58	34	7	355
	Trudno powiedzieć	52	18	29	270

Tabela 5

		Z którą z poniższych opinii dotyczących polityki rządu Tadeusza Mazowieckiego zgadza się Pan(i), a z którymi się Pan(i) nie zgadza? Za czasów rządu Tadeusza Mazowieckiego ważniejsze było wprowadzenie reform gospodarczych niż rozliczanie ludzi			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		68	10	22	1073
Płeć	Mężczyźni	71	12	18	512
	Kobiety	66	9	25	562
Wiek	18-24 lata	46	9	45	143
	25-34	62	8	30	202
	35-44	74	9	17	180
	45-54	75	13	12	187
	55-64	79	9	12	178
	65 lat i więcej	71	11	18	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	63	11	26	401
	Miasto do 20 tys.	69	6	24	144
	20-100 tys.	71	9	20	206
	101-500 tys.	72	8	19	175
	501 tys. i więcej mieszk.	74	13	13	147
Wykształcenie	Podstawowe	59	11	30	270
	Zasadnicze zawodowe	72	10	18	273
	Średnie	68	10	22	367
	Wyższe	77	9	13	163
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	81	8	11	91
	Średni personel, technicy	75	16	9	43
	Pracownicy adm.-biurowi	61	18	21	56
	Pracownicy usług	65	7	28	89
	Robotnicy wykwalifikowani	71	12	17	106
	Robotnicy niewykwalifik.	63	10	27	58
	Rolnicy	68	6	25	57
Pracujący na własny rach.	70	6	24	47	
Bierni zawodowo	Renciści	66	16	18	74
	Emeryci	74	10	16	244
	Uczniowie i studenci	50	9	41	97
	Bezrobotni	62	7	32	65
	Gospodynie domowe i inni	68	8	24	46
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	77	8	15	146
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	65	20	16	56
	sekt. pryw. poza rolnict.	68	9	23	271
	prywatnym gosp. rolnym	65	7	28	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	60	13	27	219
	501-750	69	7	24	176
	751-1000	73	11	15	198
	1001-1500	71	9	19	160
	Powyżej 1500 zł	83	10	7	138
Ocena własnych war. mater.	Złe	66	12	22	170
	Średnie	68	10	22	495
	Dobre	70	9	21	408
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	75	15	10	79
	Raz w tygodniu	68	9	23	516
	1-2 razy w miesiącu	61	13	26	173
	Kilka razy w roku	68	8	24	190
	W ogóle nie uczestniczy	76	9	15	116
Poglądy polityczne	Lewica	79	7	14	138
	Centrum	71	8	21	308
	Prawica	75	14	11	356
	Trudno powiedzieć	52	8	40	270